

ارائه الگوی چارچوب ساختار فضایی با تاکید بر ثبات و استقرار پایدار جمعیت (مطالعه موردی: استان هرمزگان)

حسن محمدیان مصمم

دانشجوی دکتری، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

عباس علیپور

دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران

احسان علیپوری

پژوهشگر راهبردی پژوهشکده آماد، فناوری دفاعی و پدافند غیرعامل، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

حسین یداله‌نیا

کارشناسی ارشد، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

H.Yadollahnia@gmail.com

پذیرش: ۱۳۹۷/۲/۲۲

دریافت: ۱۳۹۶/۸/۲۰

چکیده

ساختار فضایی هر منطقه بازتاب برنامه‌ریزی‌ها در طی دوره‌های مختلف می‌باشد، که از ساختارهای اقتصادی، اجتماعی، طبیعی و نظام توزیع فعالیت متاثر است. عدم توجه به برقراری تعادل بین سه رکن جمعیت، فعالیت و محیط در سازمان فضایی موجب گسیختگی فضای زیست و فعالیت، اتلاف قابلیت‌های فضا و هدر رفتن استعدادها، حاشیه‌ای شدن مناطق و فشار به ظرفیت‌های عرصه محدود، تشدید نابرابری‌های فضایی، نارسایی و توزیع نامناسب خدمات، اختلال در توسعه متوازن و یکپارچه منطقه‌ای و ... خواهد شد. هدف پژوهش، بررسی ساختار فضایی استان هرمزگان و ارائه رویکرد مناسب به منظور آرایش منطقی فضا، ایجاد تعادل و هماهنگی در توزیع سه رکن فضا (جمعیت، فعالیت و محیط) است. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و ابزار تجزیه و تحلیل اطلاعات در محیط GIS انجام گرفته است. برای شناخت راهبرد مناسب در جهت بهبود وضعیت ساختار فضایی به نظرخواهی از متخصصین و کارشناسان پرداخته و با استفاده از مدل SWOT مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان می‌دهد، ساختار فضایی استان هرمزگان متمرکز و تک مرکزی بوده و سلسله مراتب نظام سکونتگاهی بر مبنای جمعیت و فعالیت در استان شکل نگرفته است. در همین راستا راهبرد مناسب برای بهبود وضعیت و دستیابی به ساختار فضایی مطلوب توجه به رویکرد آمایشی و راهبرد تثبیت پراکنده است. که این راهبرد به تقویت و توسعه مناطق سطح دوم و سطح سوم استان می‌پردازد.

واژگان کلیدی: ساختار فضایی، رویکرد آمایشی، جمعیت، استان هرمزگان

مقدمه

در ابتدای قرن جاری، سیاست‌گذاری‌های دولتی و راهبردهای اجرا شده در قالب برنامه‌ریزی توسعه کشور، در کنار گوناگونی ساختار فضایی (طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) سرزمین، منجر به سازمان‌یابی دوگانه‌ای از فضاها که عبارت از مراکز (قطب‌های شهری بزرگ) و پیرامون (شهرهای میانی، کوچک و حوزه‌های روستایی) می‌باشد، گردیده است (عزیزپور و شمسی، ۱۳۹۳: ۱۰۶).

تمرکز زیرساخت‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری در مکان‌های خاص موجب می‌شود تا در بلند مدت نابرابری فضایی شدیدی میان مناطق کشور پدید آید. این موضوع در جریان مناطق تولید پیشرفته و عقب‌مانده تاثیرات قاطعی گذاشته و موجب رقابت‌های شدید ناحیه‌ای، تشدید مهاجرت‌های ناحیه‌ای و جابه‌جایی سرمایه و نیروی کار شده، در نتیجه، منطقه‌ای توسعه یافته و منطقه‌ای دیگر از توسعه باز می‌ماند. چرا که خروج عواملی نظیر سرمایه و نیروی انسانی متخصص از مناطق فقیر، ممکن است منجر به کاهش توان منطقه‌ای فقیر شود (کهنوج و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۶۶). جمعیت یکی از عناصر بنیادی در برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محسوب می‌شود. بر این اساس آگاهی از چند و چون جمعیت و شناخت ساختار، ابعاد و گستردگی فضایی آن از ابزارهای مهم تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی به شمار می‌رود. جمعیت یکی از اجزای سازمان فضایی است که ساختار فضایی مشخصی برای خود دارد (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۶۶). کم توجهی به نگرش فضایی ملی و منطقه‌ای با توجه به شرایط و منابع و نادیده گرفتن نظام‌های شهری و روستایی در یک کلیت یکپارچه، سبب نابسامانی در عرصه فضایی شد. این نابسامانی را در توزیع جمعیت، فعالیت‌ها، خدمات و کارکردها در سطوح مختلف نظام سکونتگاهی به شکل عام و بهره‌مندی نامناسب مراکز جمعیتی و سکونتگاه‌های مختلف دیده می‌شود. بدیهی است که چنین روندی پیامدهایی نظیر تخلیه روبه‌تزايد و بی‌رویه سکونتگاه‌های کم‌جمعیت، افزایش شتابان جمعیت سکونتگاهی روستاهای بزرگ و همین‌طور نقاط شهری، مهاجرت گسترده و بی‌رویه از نقاط روستایی به مراکز شهری بزرگ و... را در پی داشته است (مرصوصی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۳).

بیان مسئله

از مباحث توسعه پایدار، بحث پیش‌نیاز بودن توسعه محلی بر توسعه ملی است. یکی از مشکلات اساسی موجود بر سر راه توسعه، گسیختگی سازمان فضایی و فقدان سلسله‌مراتبی مبتنی بر رابطه تعاملی میان سکونتگاه‌ها می‌باشد. این ویژگی منبث از سیاست‌های توسعه‌ای اجرا شده در طی دهه‌های گذشته و عدم شکل‌گیری رابطه منظم و منطقی میان سطوح مختلف سکونتگاه‌های کشور چه در سطح کلان، چه در سطح منطقه‌ای و محلی است که منجر به نابسامانی توزیع جمعیت، فعالیت‌ها، خدمات و کارکردها در سطوح مختلف گردیده است. ایران به عنوان کشوری در حال توسعه با وجود تنوع و دارا بودن استعدادها و ظرفیت‌های طبیعی و محیطی در پهنه کشور، تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای بین مناطق آن وجود دارد. وجود اختلافات و تفاوت‌های منطقه‌ای در درازمدت می‌تواند پیامدهایی از قبیل واگرایی در پیرامون، تمرکزگرایی شدید در مرکز، تخلیه جمعیت از مناطق محروم و به خطر انداختن امنیت ملی به همراه داشته باشد. ساختار فضایی به عنوان توزیع فضایی جمعیت و فعالیت، می‌توان تعریف کرد. اهمیت بررسی این موضوع به این دلیل است که آینده یک منطقه تا حدود زیادی به ساختار فضایی آن بستگی دارد. در نتیجه می‌توان گفت، هرچه ساختار فضایی منطقه انسجام بیشتری داشته باشد، توزیع فعالیت‌ها به صورت متعادل‌تری صورت می‌گیرد که در نتیجه آن آسیب‌پذیری اقتصادی کم و توزیع جمعیت در سطح منطقه متوازن‌تر می‌شود.

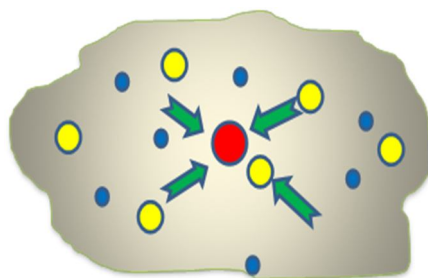
استان هرمزگان با وجود ظرفیت‌های فراوان، به علت فقدان ساختار فضایی نظامند و متعادل با نابسامانی‌های بسیاری روبرو است، در حالی که بسیاری از مشکلات با استفاده از استقرار خردمندان و آگاهانه سکونتگاه‌های شهری و روستایی به صورت سلسله‌مراتب و همگن قابل حل خواهد بود. با توجه به این که استقرار و تجمع جمعیت در محدوده‌های مختلف به‌خاطر وجود فعالیت است به عبارتی فعالیت‌ها نقش جاذب جمعیت را دارند، این پژوهش با رویکرد فضایی به قابلیت‌سنجی استان هرمزگان و شناخت امکانات و تنگناهای سرزمین، به دنبال ارائه چگونگی توزیع بهینه فعالیت‌ها و استقرار جمعیت با توجه به توان سرزمین است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در نظریه لوفور فضا به عنوان یک محصول اجتماعی ارائه شده، در نتیجه فضا ثابت نیست، بلکه به صورت سیال است (Natarajan, 2017: 2). برنامه‌ریزی آمایش سرزمین به مثابه ابزاری برای اصلاح و آرایش فضای توسعه اقتصادی به کار بسته می‌شود تا با بررسی و مطالعه خصوصیات و ویژگی‌های کلی فضای توسعه و بازیافت استعدادهای و قابلیت‌ها در گوشه‌های مختلف آن، راه‌حلی برای ایجاد پراکندگی و عدم تمرکز در قالب الگوهای توسعه در جوامع بشری ارائه نماید (اشکوری، ۱۳۹۰: ۱۰). در طول دهه‌های اخیر، فرضیات مبنی بر ارتباط میان ساختار فضایی و کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای، بار دیگر توجه قرار گرفت (Hedegaard, 2007: 4). با شناخت سازمان فضایی یک منطقه و عوامل موثر در بروز نابرابری ناحیه‌ای، می‌توان قانونمندی‌های سازمان‌دادن فضا را دریافت. همچنین می‌توان نتیجه گرفت در برنامه‌ریزی فضایی، کدام روندها را باید تقویت یا تضعیف کرد، یا به وجود آورد (تقوایی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۵). برنامه‌ریزی فضایی یک ابزار کلیدی برای تنظیم تقاضا در جهت استفاده از منابع کمیاب در یک منطقه شناخته می‌شود (Goncalves & Antunes Ferreira, 2015: 86). هدف از برنامه‌ریزی فضایی ایجاد و حمایت از کیفیت در مناطق شهری و روستایی است. این نوع برنامه‌ریزی شامل تصمیم‌گیری‌های سیاسی محلی و بهترین راه برای بهبود کیفیت شهرهای موجود و ترویج حفاظت از مناظر و طبیعت است (spatial planning in Denmark, 2007: 4). از این رو برنامه‌ریزی فضایی به بیان منسجم‌تر و هماهنگ بلند مدت برای چگونگی استفاده از زمین، حفاظت از منابع، مدیریت چند سطحی، یکپارچگی پایداری برای اطمینان از سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و بازسازی شهری است (Goncalves & Antunes Ferreira, 2015: 88). برنامه‌ریزی فضایی به روش‌های مورد استفاده در بخش عمومی توزیع فعالیت‌ها و جمعیت که در میزان دگرگونی فضا اشاره دارد. مهم‌ترین هدف استراتژی برنامه‌ریزی فضایی، پیوند یکپارچه جنبه‌های اصلی توسعه ارضی با سیاست‌های اقتصادی، محیط-زیستی، فرهنگی و اجتماعی است (Peckiene Ustinovicus, 2017: 852). برنامه‌ریزی فضایی به پیش‌بینی و آماده‌سازی تجهیزات برای آینده می‌پردازد. هدف آماده‌سازی سرزمین برای کسب مزایای بهتر است (Nichersu & Iacoboaea, 2011: 67).

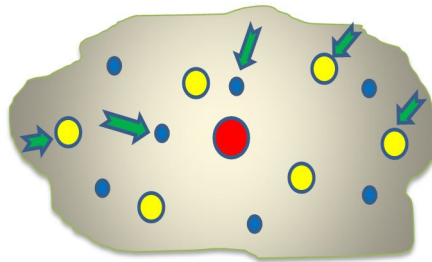
عدم موفقیت استراتژی‌های مطرح شده در ایجاد تعادل منطقه‌ای موجب شد این دیدگاه‌ها و نگرش‌ها دستخوش دگرگونی گردند، به طوری که نگرش سیستمی و یکپارچه به توسعه منطقه‌ای مورد توجه قرار گرفت (فنی، ۱۳۸۲: ۱۶). هیلهورست باتوجه به اهمیت راهبردهای توسعه فضایی در از بین بردن دوگانگی‌های درون منطقه‌ای، میان منطقه‌ای و بخشی، چهار استراتژی متفاوت را مطرح می‌نماید: ۱- تثبیت متمرکز، ۲- تثبیت پراکنده، ۳- بسط متمرکز، ۴- بسط پراکنده (سرگزی و همکاران، ۱۳۹۲: ۷۴). استراتژی تثبیت برای استان‌هایی که مرکز منطقه‌ای ضعیف برخوردارند و برای ایفای نقش منطقه‌ای لازم است مرکز منطقه تقویت شود، ولی استراتژی بسط برای استان‌هایی که مرکز منطقه‌ای نیرومندی دارند مناسب است (سیدفاطمی و حسین‌زاده دلیر، ۱۳۸۹: ۵).

استراتژی اول، انسجام (تثبیت) متمرکز برای استان‌هایی مناسب است که از یک مرکز منطقه‌ای ضعیف برخوردارند و برای ایفای نقش مدیریت منطقه‌ای لازم است مرکز منطقه را تقویت کنند (کهنوج و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۷۰).

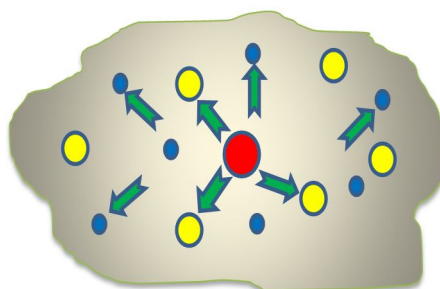
نمای فرضی استراتژی تثبیت متمرکز (ترسیم: نگارندگان)

استراتژی دوم به انسجام (تثبیت) پراکنده اشاره دارد. برخلاف استراتژی پیشین که بر تقویت مرکز تاکید می‌ورزید، این استراتژی بر تقویت پیرامون مرکز منطقه پافشاری دارد. این استراتژی برای مناطقی مناسب است که از رشد لجام گسیخته مرکز منطقه رنج برده و با تمرکز شدید جمعیت و فعالیت در مرکز منطقه روبرو هستند. بر مبنای این استراتژی تقویت مراکز درجه سه در اطراف مرکز منطقه، توسعه مراکز واقع در مسیر خطوط ارتباطی اصلی و توسعه مراکز درجه ۲ در اطراف مرکز منطقه می‌تواند راهگشای مسائل باشد (مرصوصی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۶).

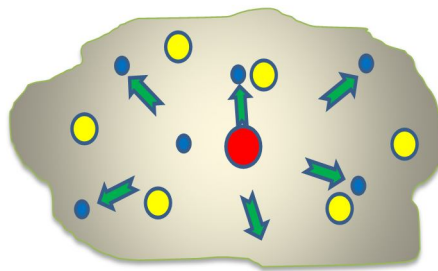
نمای فرضی استراتژی تثبیت پراکنده (ترسیم: نگارندگان)

استراتژی سوم، گسترش متمرکز است. این استراتژی برای استان‌هایی که از پخشایش مناسب فعالیت و جمعیت برخوردارند و از نظر توسعه جزء استان‌های توسعه یافته به‌شمار می‌روند، استراتژی گسترش متمرکز پیشنهاد می‌گردد. بر مبنای این استراتژی، ایجاد محورهای توسعه و تقویت مراکز درجه ۳ اطراف مرز منطقه و یا مراکز درجه ۲ واقع در منطقه راهکار مناسبی به نظر می‌آید (زالی و احمدی، ۱۳۹۳: ۶۳).

نمای فرضی استراتژی گسترش متمرکز (ترسیم: نگارندگان)

آخرین مرحله فرآیند توسعه متعادل بکارگیری راهبرد گسترش پراکنده است. این استراتژی برای استان‌هایی مناسب خواهد بود که از ساختار نسبتاً متعادل فضایی برخوردار هستند و هدف، انتقال فضای توسعه به تمام سطح منطقه و اطراف مرز منطقه است. تا از این طریق وزنه‌هایی در اطراف مرز منطقه برای ایجاد تعادل در کل ساختار فضایی ایجاد گردد. بر طبق این استراتژی مراکز درجه ۳ که از دو ویژگی زیر برخوردار باشند برای توسعه و سرمایه‌گذاری مناسب خواهند بود (هیلهورست، ۱۳۷۰: ۱۳۷). نزدیک به مرز منطقه باشند ۲ و نزدیک به مراکز درجه ۲ واقع در مرز منطقه است.

نمای فرضی استراتژی گسترش پراکنده (ترسیم: نگارندگان)

از جمله پژوهش انجام شده درباره موضوع می‌توان به چند مورد اشاره نمود: فرهودی و همکاران (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با بررسی چگونگی توزیع فضایی جمعیت در نظام شهری ایران به این نتیجه دست یافته‌اند که عدم تعادل در توزیع فضایی نظام فعالیت و جمعیت در نظام شهری کشور وجود دارد (فرهودی و همکاران، ۱۳۸۸: ۵۵). فاضل و بیک‌محمدی (۱۳۹۱)، در مقاله‌ای به بررسی ساختار فضایی جمعیت در نظام شهری استان اصفهان پرداخته‌اند و نتایج حاکی از آن است در مجموع عدم تعادل به دلیل نخست شهر اصفهان و اختلاف فاحش و عدم تعادل در سلسله مراتب شهری و توزیع جمعیت استان کاملاً مشهود است (فاضل و بیک محمدی، ۱۳۹۱: ۱۴۳). آلوس و فریرا (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان برنامه‌ریزی استراتژی راه‌حلی برای بهبود برنامه‌ریزی فضایی که در این تحقیق برنامه‌ریزی فضایی به عنوان ابزاری برای نظارت بر زمین و اراضی و منابع کمیاب است. همچنین این رویکرد اجازه می‌دهد تا همگرایی بین بازیگران خصوصی و عمومی به سمت آینده جمعی مطلوب و دلخواه شکل بگیرد (alves & Ferreira, 2015: 87). جورجیوس و نیکولوس (۲۰۱۷) در مقاله‌ای با عنوان برنامه‌ریزی فضایی و برنامه‌ریزی فضایی دریایی پرداخت که برنامه‌ریزی راهکاری برای ترویج توسعه پایدار مناطق دریایی و استفاده عادلانه از منابع دریایی بوده است، برنامه‌ریزی فضایی به عنوان یک چارچوب یکپارچه در راستای هماهنگی و ساماندهی برنامه‌ریزی دریایی با برنامه‌ریزی ملی شناخته می‌شود (Georgios & Nikolaos, 2017: 33).

روش تحقیق

رویکرد حاکم بر پژوهش حاضر توسعه‌ای- کاربردی و روش انجام آن توصیفی- تحلیلی است. روش تحقیق پیش رو بر آن است تا با بررسی ظرفیت‌های موجود استان هرمزگان، به ترسیم ساختار فضایی این پهنه جغرافیایی بپردازد. از این رو به بررسی و شناخت ساختار فضایی موجود استان

شامل توزیع جمعیت استان، محورهای تجهیز شده آن، عوامل درونی و بیرونی موثر بر سازمان فضایی پرداخته است. پس از تجزیه و تحلیل، برای استنتاج الگوی محتوایی سازمان فضایی استان هرمزگان از روش سیستمی هیلهورست استفاده شده است. تحلیل نقشه‌ها با نرم افزار GIS انجام گرفته است، برای شناخت نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای محدوده مورد مطالعه به طراحی پرسشنامه و جمع‌آوری اطلاعات از ۳۵ نفر متخصص پرداخته و با مدل SWOT مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های تحقیق

در بسیاری از برنامه‌ریزی‌ها، به ویژه در برنامه‌ریزی منطقه‌ای، تعداد جمعیت و تعداد شهرها و توزیع و پراکندگی مکانی و فضایی آن‌ها، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. ارزیابی توزیع فضایی مراکز سکونتگاه‌های شهری و روستایی استان، تمرکز بخش عمده‌ای از جمعیت در قسمت جنوبی و نیمه غربی استان را نشان می‌دهد. در مجموع، می‌توان استقرار جمعیت در فضای جغرافیایی استان را متأثر از شرایط طبیعی، منابع آب و اراضی حاصلخیز، نزدیکی به پهنه ساحل دانست. براساس تقسیمات سیاسی استان هرمزگان از ۱۳ شهرستان، ۳۷ شهر، ۳۸ بخش و ۸۵ دهستان تشکیل شده است. در بین سکونتگاه‌های استان هرمزگان، حدود ۴۶ درصد از جمعیت ساکن در روستاها هستند که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ جمعیتی بالغ بر ۸۰۲۵۱۲ نفر ساکن در آبادی‌های روستایی و ۹۳۱۹۶۹ نفر (۵۴ درصد) ساکن نقاط شهری استان هستند (سالنامه آماری استان هرمزگان، ۱۳۹۵).

جدول (۱) توزیع فراوانی شهرها و جمعیت آن‌ها در استان هرمزگان دوره سرشماری ۱۳۹۵

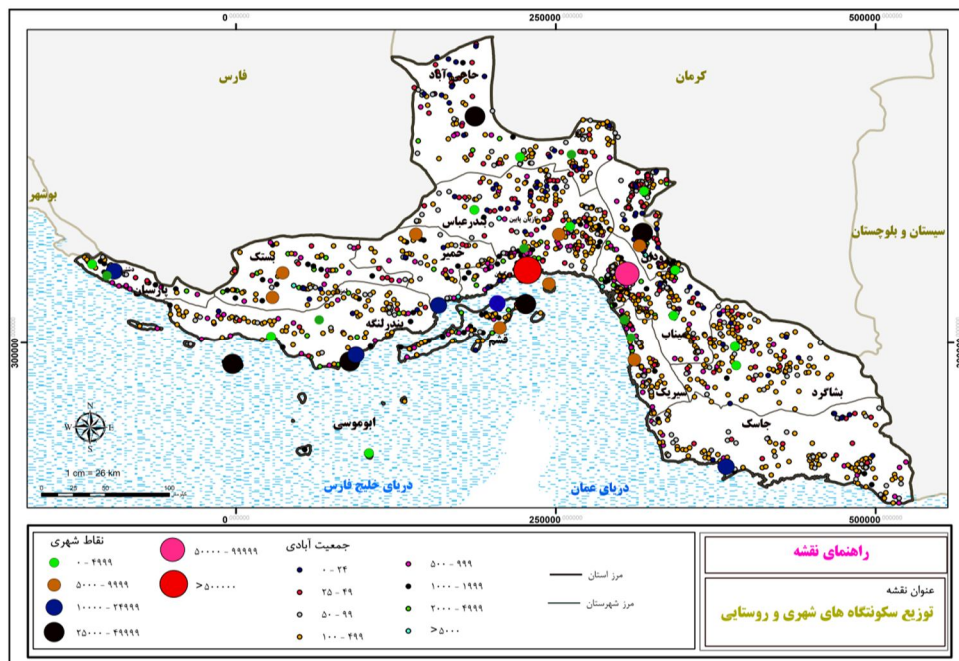
جمعیت شهرها		شهرها		طبقه‌بندی شهرها از لحاظ جمعیتی
درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۶.۳۷	۵۹۳۶۵	۴۵.۹	۱۷	کمتر از ۴۹۹۹
۶.۳۶	۵۹۳۵۶	۲۴.۳۲	۹	۵۰۰۰ تا ۹۹۹۹
۹	۸۳۹۶۳	۱۳.۵۱	۵	۱۰۰۰۰ تا ۲۴۹۹۹
۱۴.۶۲	۱۳۶۲۳۱	۱۰.۸۱	۴	۲۵۰۰۰ تا ۴۹۹۹۹
۷.۸۵	۷۳۱۷۰	۲.۷	۱	۵۰۰۰۰ تا ۹۹۹۹۹

۰	۰	۰	۰	۲۴۹۹۹۹۹۱۰۰۰۰۰
۰	۰	۰	۰	۴۹۹۹۹۹۹۲۵۰۰۰۰
۵۶.۵۱	۵۲۶۶۴۷	۲.۷	۱	بیشتر از ۵۰۰۰۰۰
%۱۰۰	۹۳۱۹۶۹	%۱۰۰	۳۷	مجموع

منبع: یافته‌های تحقیق

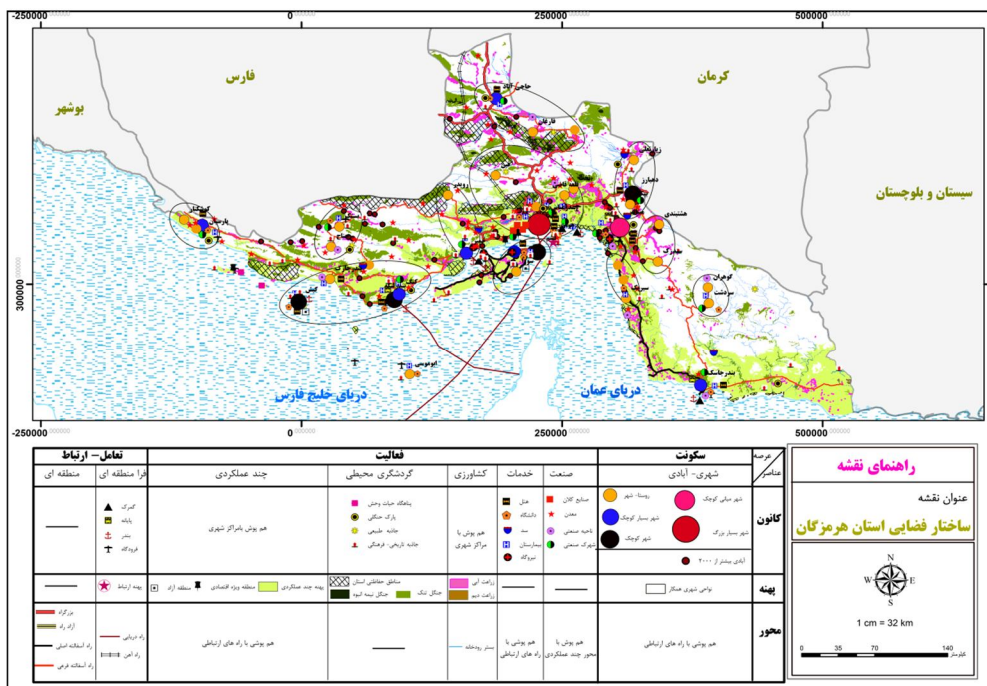
در جدول (۱) به طبقه‌بندی شهرهای استان هرمزگان پرداخته شد که از تعداد ۳۷ شهر استان بیشترین فراوانی مربوط به شهرهای کمتر از ۵۰۰۰۰ نفر است. در رده جمعیتی ۱۰۰ تا ۲۵۰ هزار و ۲۵۰ تا ۵۰۰ هزار نفر هیچ شهری قرار نگرفته است، شهر بندرعباس به عنوان مرکز استان هرمزگان در رده شهرهای بیشتر از ۵۰۰ هزار نفر قرار گرفته و بیشترین جمعیت شهری استان را دارا است. نظام شهری استان هرمزگان نامتعادل بوده و در دو طبقه جمعیتی هیچ شهری قرار ندارد و روند جمعیت‌پذیری شهرها به سمت عدم تعادل پیش می‌رود و شکاف بین شهر اول استان با شهرهای دیگر در حال افزایش است به نحوی که فاصله شهر اول با شهر دوم ۷.۲ برابر شده است. راهکار مناسب برای بهبود این ساختار با مدیریت صحیح فضای منطقه‌ای و طراحی شبکه شهری مناسب می‌توان الگوی تعدیل فضایی را در استان هرمزگان ایجاد کرد.

نقشه ۱: توزیع سکونتگاه‌های شهری و روستایی استان هرمزگان بر اساس جمعیت (نگارندگان، ۱۳۹۶)

نقشه (۱) نشان می‌دهد که آبادی‌ها در سراسر استان پراکنده‌اند و تمرکز آبادی‌ها پیرامون مراکز استان‌ها بیشتر است. از نظر اندازه جمعیتی پراکندگی آبادی‌های بیشتر از ۵ هزار نفر در قسمت محور ساحلی استان مشاهده می‌شود، و در رده بعدی یعنی آبادی‌های ۲ تا ۵ هزار نفر بیشترین تعداد در نیمه جنوبی و غرب استان مشاهده می‌گردد. بر همین اساس، نیمه شرقی استان هرمزگان از نظر رده بندی آبادی‌ها بیشتر رده‌های کمتر از ۱۰۰۰ نفر قرار گرفته است. ترکیب نقشه سکونتگاه‌های شهری روستایی هرمزگان بیان‌کننده این است که اکثریت نقاط پرجمعیت در محدوده ساحلی قرار گرفته‌اند، قسمت شرقی استان سکونتگاه‌ها (شهری و روستایی) کم جمعیت و تمرکز نقاط روستایی در اطراف نقاط شهری به دلیل دسترسی به خدمات مناسب‌تر بیشتر است.

ساختار فضایی استان هرمزگان همچون یک سیستم، محصول فرآیند سازمان‌یابی فضا است. این فرآیند را می‌توان حاصل کنش متقابل دو زیر سیستم فعالیتی و کالبدی در درون این سیستم و متاثر از محیط بیرونی آن در طول زمان دانست. از یک سو هر عناصر فعالیتی، فضای کالبدی ویژه خود را طلب می‌کند و در طول زمان شکل می‌گیرد؛ از سوی دیگر عناصر کالبدی، بر روی عناصر کارکردی - فعالیتی تاثیرگذار بوده و به آن‌ها را طی دوره زمانی جهت می‌بخشند. قابل ذکر است که این الگوسازی بر اساس نظریه رویکرد سیستمی هیلهورست انجام گردیده است.

نقشه ۲: ساختار فضایی استان هرمزگان (نگارندگان، ۱۳۹۶)

از نقشه (۲) ساختار فضایی نکات زیر استنباط می‌گردد: نکته اول، توسعه فضایی در هرمزگان به صورت مطلوب و متوازن شکل نگرفته و علاوه بر این، قابلیت‌های منطقه از لحاظ شرایط بوم شناختی دارای وسعت کم، نقش‌های بین منطقه‌ای ضعیف، نقاط منابع دارای تمرکز با وسعت کم شکل گرفته است. نکته دوم، با توجه به نقشه ساختار فضایی هرمزگان، خدمات زیربنایی می‌باشد که در سطح استان به صورت یکپارچه توزیع نشده است. تجهیزات زیربنایی مانند راه ارتباطی در استان فقط در محور بین بندرعباس - حاجی‌آباد، بندرعباس - رودان، بندرعباس - خمیر به صورت راه ارتباطی مناسب و در محور ساحلی توزیع مناسبی دارند و شهرها سطح سوم و به خصوص سطح چهارم در استان از نظر خدمات زیر بنایی به خوبی تجهیز نشده‌اند. نکته سوم، ساختار فضایی استان از انسجام برخوردار نبوده و ساختار سلسله‌مراتب جمعیتی به تبعیت از راه ارتباطی به صورت خطی شکل گرفته، همچنین توزیع فعالیت و خدمات دارای تمرکز بوده که این عامل موجب ساختار قطبی و تک مرکزی به مرکزیت شهر بندرعباس شده و حوزه نفوذ آن بر دیگر مناطق برتری یافته است. این عامل یعنی ساختار تک مرکزی مانع از شکل‌گیری ساختار فضایی منسجم که در صورت شکل‌گیری چنین ساختاری (ساختار منسجم، موجب به وجود آمدن نقش‌های منطقه‌ای و بین منطقه‌ای در سطح استان و منطقه خواهد شد. نکته چهارم، با توجه به نقشه ساختار فضایی، ترکیب الگوهای فضایی سکونت، فعالیت و تعامل - ارتباطات با همدیگر الگویی خطی در محور ساحلی و غربی استان و همچنین الگوی خوشه‌ای در قسمت شمال شرق و شرق استان را نشان می‌دهد.

پس از بررسی وضع موجود ساختار فضایی استان برای بهبود وضعیت از روش تجزیه و تحلیل سوات، مدل تحلیلی مختصر و مفیدی است که به شکل نظام‌یافته به هریک از عوامل قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدها را شناسایی کرده و استراتژی‌های متناسب با موقعیت کنونی را مشخص می‌نماید، استفاده می‌گردد.

ماتریس ارزشیابی عوامل داخلی (IFE)

جدول (۲) ماتریس ارزیابی عوامل داخلی بررسی نقاط قوت و نقاط ضعف

شماره نهایی	رتبه	ردیف	عوامل اصلی داخلی	شماره
			قوت	
۰۰۳۴	۲	۰۰۱۷	نرخ بالای جمعیت در حال تحصیل در بین جمعیت غیر فعال اقتصادی که ۲۱.۱ درصد را شامل می‌شود.	S1
۰۰۴۲	۲	۰۰۲۱	نرخ بالای متقاضیان در خواست کار به تعداد ۷۸۲۲ نفر که حدوداً ۳ درصد جمعیت فعال و ۱۰.۸ درصد جمعیت بیکار را شامل می‌شود.	S2
۰۰۷۲	۳	۰۰۲۴	نرخ بالای جمعیت در سن فعالیت (۱۵ تا ۶۴ سال) حدود ۲۹ درصد از جمعیت کل را شامل می‌شود.	S3
۰۰۶۳	۳	۰۰۲۱	تراکم پایین جمعیت در استان ۴.۰۹ نفر در هر کیلومتر مربع.	S4
۰۰۹۲	۴	۰۰۲۳	بهره‌مند از جاذبه‌های طبیعی، تاریخی و فرهنگی به‌عنوان قابلیت توسعه فعالیت‌های گردشگری.	S5
۰۰۱۰۸	۴	۰۰۲۷	وجود منابع غنی معدنی در استان که ۳۴ نوع ماده معدنی در استان شناسایی شده (تنوع سنگ‌های تزئینی مرمریت و چینی و آهن، منگنز و مس، فلزات پایه و گاهی طلا دار، خاک سرخ و زرد).	S6
۰۰۷۲	۳	۰۰۲۴	منابع مواد اولیه سیمان، آجر و سفال و گچ در رخصاره‌های آهکی و ماری تبخیری زاگرس.	S7
۰۰۱۰۴	۴	۰۰۲۶	وجود منابع غنی نفت و گاز در استان جهت اشتغال‌زایی (میدان نفتی رسالت، رشادت، میدان گازی سرخون).	S8
۰۰۹۶	۴	۰۰۲۴	قرارگیری در موقعیت ساحلی و برقراری ارتباط با دیگر کشورها.	S9
۰۰۹۲	۴	۰۰۲۳	وجود مناطق آزاد و ویژه سرمایه‌گذاری کیش و قشم.	S10
۰۰۸۱	۳	۰۰۲۷	وجود معادن مختلف جهت جذب نیروی کار فعال استان (۳۱۵ معدن).	S11
۰۰۷۸	۳	۰۰۲۶	موقعیت مناسب جغرافیایی در جنوب کشور و استقرار در محور حمل و نقل ریلی کشور.	S12
۰۰۴۶	۲	۰۰۲۳	اشتغال در بخش صید و صیادی در استان (حدوداً ۲۸ هزار نفر در استان در این بخش اشتغال دارند).	S13
۰۰۷۲	۳	۰۰۲۴	قطب تولید آلومینیم کشور و رتبه اول در کشور.	S14
۰۰۷۲	۳	۰۰۲۴	قطب تولید فولاد و یکی از سه قطب در کشور.	S15
۰۰۷۵	۳	۰۰۲۵	قرارگیری در کنار نوار ساحلی عمان و خلیج فارس به طول تقریبی ۹۰۰ کیلومتر.	S16
۰۰۷۸	۳	۰۰۲۶	وجود ارتفاعات کوه گنو که در فاصله ۲۰ کیلومتری شمال شهر بندرعباس قرار گرفته که از ارتفاع کوه سطح شهر، دریا، جزیره قشم، لارک و هرمز جلوه ویژه‌ای دارد.	S17
۰۰۵۴	۲	۰۰۲۷	رودخانه میناب که مهم‌ترین و بزرگترین منبع سطحی استان محسوب می‌گردد که سد استقلال بر روی آن احداث شده علاوه بر آبیاری حدود ۱۰ هزار هکتار باغات و مزارع، آب شرب بندرعباس را تأمین می‌کند.	S18
۰۰۷۵	۳	۰۰۲۵	وجود ۳۷ دشت اصلی با مساحت ۹۶۸۷ کیلومتر مربع و تعداد بیشتری از دشت‌های کوچک و پراکنده که مراکز اصلی کشاورزی در آن‌ها واقع شده است.	S19
۰۰۷۵	۳	۰۰۲۵	مناطق تحت حفاظت محیط‌زیست استان که قابلیت جذب گردشگر را دارد (۲۶ منطقه) شامل پارک‌های جنگلی، پناهگاه حیات وحش و منطقه شکار ممنوع است.	S20
۰۰۷۲	۳	۰۰۲۴	وجود فرودگاه مختلف در سطح استان و شهرستان‌ها (۱۳ فرودگاه) که بیشترین فرودگاه را در بین استان‌های کشور دارد.	S21
۰۰۸۱	۳	۰۰۲۷	بنادر مختلف که در صادرات و واردات کشور نقش مهمی دارند (بندر شهید رجایی و بندر شهید باهنر).	S22
۰۰۷۸	۳	۰۰۲۶	وجود جزایر مختلف.	S23
			ضعف	
۰۰۳۶	۲	۰۰۱۸	نرخ بالای جمعیت غیر فعال در استان که حدود ۶۲.۴ درصد جمعیت بالای ۱۰ سال غیر فعال اقتصادی هستند.	W1
۰۰۷۸	۳	۰۰۲۶	بیکاری ۱۵.۳ درصدی جمعیت فعال.	W2
۰۰۷۸	۳	۰۰۲۶	بیکاری ۱۶.۹ درصدی در بین جمعیت فعال روستایی در صورتی که نرخ بیکاری در بین جمعیت شهر ۱۳.۸ درصد است.	W3
۰۰۱۷	۱	۰۰۱۷	نرخ بالای بعد خانوار در استان که برابر با ۴ نفر نسبت به بعد خانوار ۳.۵ نفر کشور.	W4
۰۰۸۱	۳	۰۰۲۷	نسبت بالای آبادی‌های خالی از سکنه که ۲۳.۳ درصد از روستاها خالی از سکنه بوده (تعداد آبادی ۲۲۵۷ و آبادی خالی از سکنه ۵۲۵ روستا می‌باشد).	W5
۰۰۷۸	۳	۰۰۲۶	عدم تعادل فضایی توسعه اقتصادی - اجتماعی در نیمه شرقی استان.	W6

۰۰۴۸	۲	۰۰۲۴	تمایل بالای شهروندان به مهاجرت به سایر نقاط استان به ویژه در بین جوانان و تشدید روند مهاجرت به شهر.	W7
۰۰۴۲	۲	۰۰۲۱	عدم وجود بانک اطلاعاتی معدن.	W8
۰۰۶۶	۳	۰۰۲۲	غیر فعال بودن تعداد زیادی از معدن در استان (۲۸ معدن).	W9
۰۰۴۶	۲	۰۰۲۳	توزیع ناهماهنگ فعالیت‌های صنعتی در مناطق مختلف استان و عدم پیوند میان فعالیت‌های صنعتی با دیگر بخش‌های اقتصادی.	W10
۰۰۶۳	۳	۰۰۲۱	تمرکز صنایع مرتبط با نفت و گاز و کشتیرانی در شهر بندرعباس.	W11
۰۰۶۹	۳	۰۰۲۳	فقدان ارتباط بین قطب‌های اصلی توسعه و مناطق کمتر توسعه یافته.	W12
۰۰۴۲	۲	۰۰۲۱	رودخانه‌ها اغلب فصلی یا آب آن‌ها شور بوده در نتیجه فاقد ارزش کاربردی در کشاورزی، شرب و صنعت می‌باشند.	W13
۰۰۴۴	۲	۰۰۲۲	وجود ۷۰ گنبد نمکی بزرگ و کوچک در سراسر استان و با تراکم بیشتر در غرب استان.	W14
۰۰۷۵	۳	۰۰۲۵	از پهنه ۱ میلیون هکتاری دشت‌ها (حدود ۱۵ درصد وسعت استان) فقط ۱۳ تا ۱۵ درصد آن زیر کشت محصولات قرار دارد.	W15
۰۰۲۲	۱	۰۰۲۲	درجه بالای فرسایش در خاک استان.	W16
۰۰۷۸	۳	۰۰۲۶	ضعف در راه‌های ارتباطی به خصوص آزادراه و راه‌های روستایی.	W17
۰۰۵۲	۲	۰۰۲۶	کمبود امکانات و خدمات در زمینه توسعه گردشگری مانند هتل‌ها و اقامتگاه‌ها.	W18
۰۰۷۵	۳	۰۰۲۵	عدم وجود مدیریت یکپارچه جهت توسعه متوازن و متعادل در سطح استان در بین شهرهای مختلف.	W19
۲۰۸۰	۱		جمع	

منبع: یافته‌های تحقیق (۱۳۹۶)

ماتریس ارزشیابی عوامل خارجی (EFE)

جدول (۳) ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی بررسی نقاط فرصت و تهدید

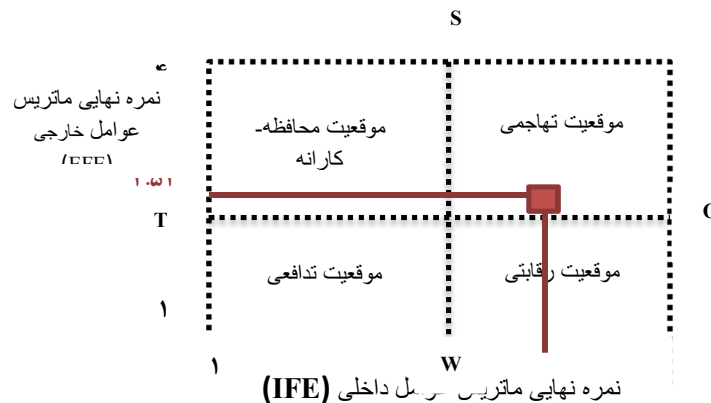
شماره نهایی	تعداد	وزن	عوامل اصلی بیرونی		نوع
			فرصت	تهدید	
۰۰۱۴۴	۴	۰۰۳۶	امکان سرمایه‌گذاری در توسعه شبکه حمل و نقل استان به واسطه قرارگیری استان در مسیر شبکه راه ارتباطی دریایی.		O1
۰۰۱۱۱	۳	۰۰۳۷	وجود مرز مشترک با کشورهای ساحلی عرب و فرصت‌های سرمایه‌گذاری برای استان را فراهم می‌کند.		O2
۰۰۱۴۸	۴	۰۰۳۷	ظرفیت سواحل و جزایر استان و امکان سرمایه‌گذاری برای جذب گردشگران.		O3
۰۰۱۰۸	۳	۰۰۳۶	ظرفیت بالای استان در سرمایه‌گذاری در حوزه‌های صنایع مرتبط با کشتیرانی، نفت و گاز.		O4
۰۰۱۰۵	۳	۰۰۳۵	امکان صادرات محصولات کشاورزی و معدنی به کشورهای حوزه خلیج فارس.		O5
۰۰۱۰۵	۳	۰۰۳۵	امکان استفاده از منابع آبی برای توسعه کشاورزی، صنایع و آشامیدنی (مجاورت با دریا).		O6
۰۰۱۰۵	۳	۰۰۳۵	امکان توسعه صنایع مرتبط با منابع معدنی استان به منظور فرآوری آن.		O7
۰۰۱۱۱	۳	۰۰۳۷	امکان توسعه صنعت گردشگری یکپارچه طبیعی، تاریخی، ورزشی، فرهنگی و ساحلی در استان.		O8
۰۰۱۰۸	۳	۰۰۳۶	امکان توسعه و گسترش فعالیت‌های مربوط به پرورش آبزیان.		O9
۰۰۰۶۸	۲	۰۰۳۴	ایجاد و تقویت مناطق ویژه اقتصادی متناسب با استراتژی سازماندهی فضا.		O10
۰۰۰۷۲	۲	۰۰۳۶	پایگاه صنعتی کشور (به دلیل موقعیت در زمینه حمل و نقل، مقررات صادرات و واردات و همچنین مناطق ویژه اقتصادی و آزاد تجاری).		O11
۰۰۱۵۲	۴	۰۰۳۸	امکان بهره‌برداری از انرژی پاک و ارزان مانند باد، امواج و خورشید.		O12
۰۰۰۹۶	۳	۰۰۳۲	تقویت امکانات بهداشتی درمانی جهت جذب گردشگر درمانی از کشورهای حوزه اطراف خلیج فارس.		O13
۰۰۰۷	۲	۰۰۳۵	تبدیل روستاهای مستعد و دارای توانایی‌های رشد و استقرار فعالیت‌های روستا-شهر و ایجاد و تقویت زیرساخت‌های شهری در آن‌ها (۸ روستا در استان دارای جمعیت بالای ۵ هزار نفر هستند).		O14

۰۰۱۱۱	۳	۰۰۳۷	توجه به ظرفیت‌های شهرستان‌ها و مناطق مختلف به منظور توسعه متعادل فضایی استان.	O15
			تهدید	
۰۰۰۶۸	۲	۰۰۳۴	ضعف وجود صنایع تبدیلی در استان.	T1
۰۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	تمایل بالای شهروندان به مهاجرت به سایر نقاط استان به‌ویژه در بین جوانان و تشدید روند مهاجرت به شهر.	T2
۰۰۱۰۵	۳	۰۰۳۵	کمبود تأسیسات اقامتی برای گردشگری و امکانات فراغتی برای بهره‌مندی از جاذبه‌های تاریخی، طبیعی و فرهنگی استان.	T3
۰۰۰۶۸	۲	۰۰۳۴	عدم توجه به حریم ساحل.	T4
۰۰۰۶۴	۲	۰۰۳۲	آلودگی محیط‌زیستی صنایع در نزدیک مناطق ساحلی.	T5
۰۰۰۳۱	۱	۰۰۳۱	امکان به وجود آمدن ریزگردها در استان.	T6
۰۰۰۰۶	۲	۰۰۳۰	خطر آلودگی آب رودخانه ناشی از تخلیه فاضلاب روستایی.	T7
۰۰۰۶۳	۲	۰۰۳۴	خطرات بروز خشکسالی و آغاز اثرات تغییر اقلیم بر منابع آب.	T8
۰۰۱۰۸	۳	۰۰۳۶	احتمال نابودی زیستگاه‌های حساس بر اثر تخریب و آلودگی.	T9
۰۰۰۶۶	۲	۰۰۳۳	احتمال به‌وجود آمدن پدیده بیابان‌زایی در استان.	T10
۰۰۰۲۸	۱	۰۰۲۸	فرارگیری استان در پهنه خطر بالای زلزله.	T11
۰۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	گسل‌های مهم استان و احتمال خطر به‌دلیل فرارگیری نقاط سکونتگاهی در محدوده آن‌ها (مانند گسل میناب با طول تقریبی ۲۵۰ کیلومتر).	T12
۰۰۰۸۴	۳	۰۰۲۸	شوری آب که در نهایت تهدیدی برای کشاورزی محسوب می‌گردد.	T13
۰۰۰۰۵	۲	۰۰۲۵	بروز پدیده فرونشست در نواحی با بستر آهکی و گارستی یا در نواحی برداشت بیش از حد مجاز آب‌های زیرزمینی.	T14
۰۰۰۰۷	۲	۰۰۳۵	فرارگیری استان در محدوده مناطق با خطر سیلاب، به‌ویژه بارندگی‌های موسمی.	T15
۲۰۵۳		۱	جمع	

منبع: یافته‌های تحقیق (۱۳۹۶)

ماتریس داخلی و خارجی (IE)

پس از بررسی عوامل داخلی و بیرونی، برای تعیین موقعیت راهبردی نوبت به تشکیل ماتریس عوامل داخلی و خارجی می‌رسد. به همین منظور به ترسیم ماتریس برای شناسایی موقعیت راهبرد استان هرمزگان پرداخته شد.

شکل (۱) ماتریس داخلی و خارجی (IE) و محدوده راهبردی دارای اولویت

با توجه به ماتریس موقعیت راهبرد در استان هرمزگان به این صورت قابل تفسیر است:
 راهبرد در موقعیت تهاجمی قرار گرفته است. در این بخش باید با استفاده از نقاط قوت موجود از فرصت‌ها، بهره‌برداری لازم را انجام داد.

ماتریس تهدیدات، فرصت‌ها، نقاط ضعف و نقاط قوت (TOWS)

- ۱- بهره‌گیری از جاذبه‌های طبیعی - تاریخی به منظور جذب گردشگران داخلی و خارجی.
- ۲- بکارگیری و افزایش بهره‌برداری از منابع معدنی و فرآوری محصولات معدنی.
- ۳- تقویت کارکرد تجارت داخلی و خارجی و بازاریابی کالای صادراتی استان و کشور.
- ۴- بهره‌برداری از تمام ظرفیت‌های اراضی حاصلخیز کشاورزی با تامین آب از طریق تکنولوژی آب شیرین کن‌ها.
- ۵- توجه به قابلیت استان و محور ساحلی به منظور تامین و بهره‌برداری از انرژی پاک (خورشید، باد، امواج و ...).
- ۶- بهره‌گیری از منابع و ظرفیت‌های مختلف کشاورزی، معدنی و ساحلی به منظور توسعه متعادل و متوازن در سطح استان.

ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی (QSPM)

جدول (۴) ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی استان هرمزگان (QSPM)

ردیف	نقاط قوت	وزن	SO1		SO2		SO3		SO4		SO5		SO6	
			TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS
S1	نرخ بالای جمعیت در حال تحصیل در بین جمعیت غیرفعال اقتصادی (۲۱.۱ درصد)	۰.۰۱۷	۰.۰۱۷	۱	۰.۰۱۷	۱	۰.۰۱۷	۱	۰.۰۱۷	۱	۰.۰۱۷	۱	۰.۰۱۷	۱
S2	نرخ بالای متقاضیان درخواست کار به تعداد ۷۸۲۲ نفر که حدوداً ۳ درصد جمعیت فعال و ۱۰.۸ درصد جمعیت بیکار را شامل می‌شود.	۰.۰۲۱	۰.۰۴۲	۲	۰.۰۴۲	۲	۰.۰۲۱	۱	۰.۰۲۱	۱	۰.۰۲۱	۱	۰.۰۲۱	۱
S3	نرخ بالای جمعیت در سن فعالیت (۱۵ تا ۶۴ سال) حدود ۲۹ درصد از جمعیت کل را شامل می‌شود.	۰.۰۲۴	۰.۰۴۸	۲	۰.۰۴۸	۲	۰.۰۲۴	۱	۰.۰۲۴	۱	۰.۰۲۴	۱	۰.۰۲۴	۱
S4	تراکم پایین جمعیت در استان ۴۰۹ نفر در هر کیلومتر مربع.	۰.۰۲۱	۰.۰۲۱	۱	۰.۰۲۱	۱	۰.۰۲۱	۱	۰.۰۲۱	۱	۰.۰۲۱	۱	۰.۰۲۱	۱
S5	بهره‌مند از جاذبه‌های طبیعی، تاریخی و فرهنگی به‌عنوان	۰.۰۲۳	۰.۰۹۲	۴	۰.۰۲۳	۱	۰.۰۲۳	۱	۰.۰۲۳	۱	۰.۰۲۳	۱	۰.۰۲۳	۲

													قابلیت توسعه فعالیت‌های گردشگری.	
۰۰۵۴	۲	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	۱	۰۰۵۴	۲	۰۰۱۰۸	۴	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	وجود منابع غنی معدنی در استان که ۳۴ نوع ماده معدنی در استان شناسایی شده (تنوع سنگ‌های تزئینی مرمریت و چینی و آهن، منگنز و مس، فلزات پایه و گاهی طلادار، خاک سرخ و زرد).	S6
۰۰۴۸	۲	۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	۱	۰۰۴۸	۲	۰۰۷۲	۳	۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	منابع مواد اولیه سیمان، آجر و سفال و کچ در رخساره‌های آهکی و مارنی تبخیری زاگرس.	S7
۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۵۲	۲	۰۰۵۲	۲	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	وجود منابع غنی نفت و گاز در استان جهت اشتغال‌زایی (میدان نفتی رسالت، رشادت، میدان گازی سرخون).	S8
۰۰۴۸	۲	۰۰۴۸	۲	۰۰۴۸	۲	۰۰۹۶	۴	۰۰۴۸	۲	۰۰۷۲	۳	۰۰۲۴	قرارگیری در موقعیت ساحلی و برقراری ارتباط با دیگر کشورها.	S9
۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۶۹	۳	۰۰۲۳	۱	۰۰۴۶	۲	۰۰۲۳	وجود مناطق آزاد و ویژه سرمایه‌گذاری کیش و قشم.	S10
۰۰۵۴	۲	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	۱	۰۰۱۰۸	۴	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	وجود معادن مختلف جهت جذب نیروی کار فعال استان (۳۱۵ معدن).	S11
۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۱۰۴	۴	۰۰۵۲	۲	۰۰۵۲	۲	۰۰۲۶	موقعیت مناسب جغرافیایی در جنوب کشور و استقرار در محور حمل و نقل ریلی کشور.	S12
۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۴۶	۲	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	اشتغال در بخش صید و صیادی در استان (حدوداً ۲۸ هزار نفر در استان)	S13
۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	۱	۰۰۴۸	۲	۰۰۷۲	۳	۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	قطب تولید آلومینیم کشور و رتبه اول در کشور.	S14
۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	۱	۰۰۴۸	۲	۰۰۷۲	۳	۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	قطب تولید فولاد و یکی از سه قطب در کشور.	S15
۰۰۷۵	۳	۰۰۱	۴	۰۰۷۵	۳	۰۰۱	۴	۰۰۲۵	۱	۰۰۵	۲	۰۰۲۵	قرارگیری در کنار نوار ساحلی عمان و خلیج فارس به طول تقریبی ۹۰۰ کیلومتر.	S16
۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۱۰۴	۴	۰۰۲۶	وجود ارتفاعات کوه گنو که در فاصله ۲۰ کیلومتری شمال شهر بندرعباس قرار گرفته که از ارتفاع کوه سطح شهر، دریا، جزیره قشم، لارک و هرمز جلوه ویژه‌ای دارد	S17
۰۰۲۷	۱	۰۰۵۴	۲	۰۰۸۱	۳	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	رودخانه میناب که مهمترین و بزرگتری منبع سطحی استان محسوب می‌گردد که سد استقلال بر روی آن احداث شده علاوه بر آبیاری حدود ۱۰ هزار هکتار باغات و مزارع، آب شرب بندرعباس را تامین می‌کند.	S18
۰۰۷۵	۳	۰۰۵	۲	۰۰۱	۴	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	وجود ۳۷ دشت اصلی با مساحت ۹۶۸۷ کیلومتر مربع و تعداد بیشتری از دشت‌های کوچک و پراکنده که مراکز اصلی کشاورزی در آن‌ها واقع شده است.	S19
۰۰۵	۲	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۱	۴	۰۰۲۵	مناطق تحت حفاظت محیط‌زیست استان که قابلیت جذب گردشگر را دارد (۲۶ منطقه) شامل پارک‌های جنگلی، پناهگاه حیات وحش و منطقه شکار ممنوع است.	S20
۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	۱	۰۰۷۲	۳	۰۰۲۴	۱	۰۰۴۸	۲	۰۰۲۴	وجود فرودگاه مختلف در سطح استان و شهرستان‌ها (۱۳ فرودگاه) که بیشترین فرودگاه را در بین استان‌های کشور دارد.	S21
۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	۱	۰۰۱۰۸	۴	۰۰۵۴	۲	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	بنادر مختلف که در صادرات و واردات کشور نقش مهمی دارند (بندر شهید رجایی و بندر شهید باهنر).	S22

۰۰۲۶	۱	۰۰۵۲	۲	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۱۴	۴	۰۰۲۶	وجود جزایر مختلف.	S23
نقاط ضعف														
۰۰۱۸	۱	۰۰۱۸	۱	۰۰۱۸	۱	۰۰۱۸	۱	۰۰۱۸	۱	۰۰۱۸	۱	۰۰۱۸	نرخ بالای جمعیت غیرفعال در استان که حدود ۶۲.۴ درصد جمعیت بالای ۱۰ سال غیرفعال اقتصادی هستند.	W1
۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	بیکاری ۱۵.۳ درصدی جمعیت فعال.	W2
۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	بیکاری ۱۶.۹ درصدی در بین جمعیت فعال روستایی در- صورتی که نرخ بیکاری در بین جمعیت شهر ۱۳.۸ درصد است.	W3
۰۰۱۷	۱	۰۰۱۷	۱	۰۰۱۷	۱	۰۰۱۷	۱	۰۰۱۷	۱	۰۰۱۷	۱	۰۰۱۷	نرخ بالای بعد خانوار در استان که برابر با ۴ نفر نسبت به بعد خانوار ۳.۵ نفر کشور.	W4
۰۰۸۱	۳	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	۱	۰۰۲۷	نسبت بالای آبادی‌های خالی از سکنه که ۲۳.۳ درصد از روستاها خالی از سکنه بوده (تعداد آبادی ۲۲۵۷ و آبادی خالی از سکنه ۵۲۵ روستا می‌باشد) به ویژه در شرق استان.	W5
۰۰۱۴	۴	۰۰۲۶	۱	۰۰۵۲	۲	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	عدم تعادل فضایی توسعه اقتصادی- اجتماعی در نیمه شرقی استان.	W6
۰۰۴۸	۲	۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	۱	۰۰۲۴	تمایل بالای شهروندان به مهاجرت به سایر نقاط استان به ویژه در بین جوانان و تشدید روند مهاجرت به شهر.	W7
۰۰۲۱	۱	۰۰۲۱	۱	۰۰۲۱	۱	۰۰۲۱	۱	۰۰۶۳	۳	۰۰۲۱	۱	۰۰۲۱	عدم وجود بانک اطلاعاتی معدن.	W8
۰۰۲۲	۱	۰۰۲۲	۱	۰۰۲۲	۱	۰۰۲۲	۱	۰۰۶۶	۳	۰۰۲۲	۱	۰۰۲۲	غیرفعال بودن تعداد زیادی معادن در استان (۲۸ معدن).	W9
۰۰۴۶	۲	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	توزیع ناهماهنگ فعالیت‌های صنعتی در مناطق مختلف استان و عدم پیوند میان فعالیت‌های صنعتی با دیگر بخش‌های اقتصادی.	W10
۰۰۶۳	۳	۰۰۲۱	۱	۰۰۲۱	۱	۰۰۴۲	۲	۰۰۲۱	۱	۰۰۲۱	۱	۰۰۲۱	تمرکز صنایع مرتبط با نفت و گاز و کشتیرانی در شهر بندرعباس.	W11
۰۰۴۶	۲	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	فقدان ارتباط بین قطب‌های اصلی توسعه و مناطق کمتر توسعه یافته.	W12
۰۰۲۱	۱	۰۰۴۲	۲	۰۰۸۴	۴	۰۰۲۱	۱	۰۰۲۱	۱	۰۰۲۱	۱	۰۰۲۱	رودخانه‌ها اغلب فصلی یا آب آن‌ها شور بوده در نتیجه فاقد ارزش کاربردی در کشاورزی، شرب و صنعت می‌باشند.	W13
۰۰۲۲	۱	۰۰۲۲	۱	۰۰۲۲	۱	۰۰۲۲	۱	۰۰۲۲	۱	۰۰۴۴	۲	۰۰۲۲	وجود ۷۰ کبند نمکی بزرگ و کوچک در سراسر استان و با تراکم بیشتر در غرب استان.	W14
۰۰۷۵	۳	۰۰۲۵	۱	۰.۱	۴	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	از پهنه ۱ میلیون هکتاری دشت‌ها (حدود ۱۵ درصد وسعت استان) فقط ۱۳ تا ۱۵ درصد آن زیر کشت محصولات قرار دارد.	W15
۰۰۲۲	۱	۰۰۲۲	۱	۰۰۶۶	۳	۰۰۲۲	۱	۰۰۲۲	۱	۰۰۲۲	۱	۰۰۲۲	درجه بالای فرسایش در خاک استان.	W16
۰۰۷۸	۳	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۵۲	۲	۰۰۲۶	۱	۰۰۵۲	۲	۰۰۲۶	ضعف در راه‌های ارتباطی به خصوص آزادراه و راه‌های روستایی.	W17
۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۱۴	۴	۰۰۲۶	کمبود امکانات و خدمات در زمینه توسعه گردشگری مانند هتل‌ها و اقامتگاه‌ها.	W18
۰۰۵	۲	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۵	۲	۰۰۲۵	عدم وجود مدیریت یکپارچه جهت توسعه متوازن و متعادل در سطح استان در بین شهرها.	W19
فرصت														

۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۱۴۴	۴	۰۰۳۶	۱	۰۰۷۲	۲	۰۰۳۶	امکان سرمایه‌گذاری در توسعه شبکه حمل و نقل استان به واسطه قرارگیری استان در مسیر شبکه راه ارتباطی دریایی.	O1
۰۰۳۷	۱	۰۰۷۴	۲	۰۰۳۷	۱	۰۰۱۱۱	۳	۰۰۷۴	۲	۰۰۷۴	۲	۰۰۳۷	وجود مرز مشترک با کشورهای ساحلی عرب و فرصت‌های سرمایه‌گذاری برای استان را فراهم می‌کند.	O2
۰۰۷۴	۲	۰۰۳۷	۱	۰۰۳۷	۱	۰۰۷۴	۲	۰۰۳۷	۱	۰۰۱۴۸	۴	۰۰۳۷	ظرفیت سواحل و جزایر استان و امکان سرمایه‌گذاری برای جذب گردشگران.	O3
۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۱۰۸	۳	۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	ظرفیت بالای استان در سرمایه‌گذاری در حوزه‌های صنایع مرتبط با کشتیرانی، نفت و گاز.	O4
۰۰۷	۲	۰۰۳۵	۱	۰۰۱۴	۴	۰۰۱۰۵	۳	۰۰۱۰۵	۳	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	امکان صادرات محصولات کشاورزی و معدنی به کشورهای حوزه خلیج فارس.	O5
۰۰۷	۲	۰۰۱۰۵	۳	۰۰۱۴	۴	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	امکان استفاد از منابع آبی برای توسعه کشاورزی، صنایع و آشامیدنی (مجاورت با دریا).	O6
۰۰۷	۲	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	۱	۰۰۷	۲	۰۰۱۴	۴	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	امکان توسعه صنایع مرتبط با منابع معدنی استان به منظور فرآوری آن.	O7
۰۰۳۷	۱	۰۰۳۷	۱	۰۰۷۴	۲	۰۰۳۷	۱	۰۰۳۷	۱	۰۰۱۴۸	۴	۰۰۳۷	امکان توسعه صنعت گردشگری یکپارچه طبیعی، تاریخی، ورزشی، فرهنگی و ساحلی.	O8
۰۰۷۲	۲	۰۰۳۶	۱	۰۰۷۲	۲	۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	امکان توسعه و گسترش فعالیت‌های مربوط به پرورش آبزیان.	O9
۰۰۶۸	۲	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۶۸	۲	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	ایجاد و تقویت مناطق ویژه اقتصادی متناسب با استراتژی سازماندهی فضا.	O10
۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۱۰۸	۳	۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	پایگاه صنعتی کشور (به دلیل موقعیت در زمینه حمل و نقل، مقررات صادرات و واردات و همچنین مناطق ویژه اقتصادی و آزاد تجاری).	O11
۰۰۳۸	۱	۰۰۱۵۲	۴	۰۰۷۶	۲	۰۰۳۸	۱	۰۰۳۸	۱	۰۰۳۸	۱	۰۰۳۸	امکان بهره‌برداری از انرژی پاک و ارزان مانند باد، امواج و خورشید.	O12
۰۰۳۲	۱	۰۰۳۲	۱	۰۰۳۲	۱	۰۰۳۲	۱	۰۰۳۲	۱	۰۰۹۶	۳	۰۰۳۲	تقویت امکانات بهداشتی درمانی جهت جذب گردشگر درمانی از کشورهای حوزه اطراف خلیج فارس.	O13
۰۰۱۰۵	۳	۰۰۳۵	۱	۰۰۷	۲	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	۱	۰۰۷	۲	۰۰۳۵	تبدیل روستاهای مستعد و دارای توانایی‌های رشد و استقرار فعالیتهای روستا- شهر و ایجاد و تقویت زیرساخت‌های شهری در آن‌ها (۸ روستا در استان دارای جمعیت بالای ۵ هزار نفر هستند).	O14
۰۰۱۴۸	۴	۰۰۷۴	۲	۰۰۷۴	۲	۰۰۳۷	۱	۰۰۷۴	۲	۰۰۷۴	۲	۰۰۳۷	توجه به ظرفیت‌های شهرستان‌ها و مناطق مختلف به منظور توسعه متعادل فضایی استان.	O15
تهدید														
۰۰۶۸	۲	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۶۸	۲	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	ضعف وجود صنایع تبدیلی در استان.	T1
۰۰۵۲	۲	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	۱	۰۰۲۶	تمایل بالای شهروندان به مهاجرت به سایر نقاط استان به‌ویژه در بین جوانان و تشدید روند مهاجرت به شهر.	T2
۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	۱	۰۰۱۴	۴	۰۰۳۵	کمبود تاسیسات اقامتی برای گردشگری و امکانات فراغتی برای بهره‌مندی از جاذبه‌های تاریخی، طبیعی و فرهنگی استان.	T3

۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	عدم توجه به حریم ساحل.	T4
۰۰۳۲	۱	۰۰۳۲	۱	۰۰۳۲	۱	۰۰۳۲	۱	۰۰۳۲	۱	۰۰۳۲	۱	۰۰۳۲	آلودگی محیط زیستی صنایع در نزدیک مناطق ساحلی.	T5
۰۰۳۱	۱	۰۰۳۱	۱	۰۰۳۱	۱	۰۰۳۱	۱	۰۰۳۱	۱	۰۰۳۱	۱	۰۰۳۱	امکان به وجود آمدن ریزگردها در استان.	T6
۰۰۳۰	۱	۰۰۳	۱	۰۰۹	۳	۰۰۹	۱	۰۰۳۰	۱	۰۰۳۰	۱	۰۰۳۰	خطر آلودگی آب رودخانه ناشی از تخلیه فاضلاب روستایی.	T7
۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	۱	۰۰۳۴	خطرات بروز خشکسالی و آغاز اثرات تغییر اقلیم بر منابع آب.	T8
۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۳۶	۱	۰۰۷۲	۲	۰۰۳۶	احتمال نابودی زیستگاه‌های حساس بر اثر تخریب و آلودگی.	T9
۰۰۳۳	۱	۰۰۳۳	۱	۰۰۳۳	۱	۰۰۳۳	۱	۰۰۳۳	۱	۰۰۳۳	۱	۰۰۳۳	احتمال به وجود آمدن پدیده بیابان‌زایی در استان.	T10
۰۰۲۸	۱	۰۰۲۸	۱	۰۰۲۸	۱	۰۰۲۸	۱	۰۰۲۸	۱	۰۰۲۸	۱	۰۰۲۸	قرارگیری استان در پهنه خطر بالای زلزله.	T11
۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	۱	۰۰۲۳	گسل‌های مهم استان و احتمال خطر به دلیل قرارگیری نقاط سکونتگاهی در محدوده آن‌ها (مانند گسل میناب با طول تقریبی ۲۵۰ کیلومتر).	T12
۰۰۸۴	۳	۰۰۲۸	۱	۰۰۸۴	۳	۰۰۲۸	۱	۰۰۲۸	۱	۰۰۲۸	۱	۰۰۲۸	شوری آب که در نهایت تهدیدی برای کشاورزی محسوب می‌گردد.	T13
۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	۱	۰۰۲۵	بروز پدیده فرونشست در نواحی با بستر آهکی و کارستی یا در نواحی برداشت بیش از حد مجاز آب‌های زیرزمینی.	T14
۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	۱	۰۰۳۵	قرارگیری استان در محدوده مناطق با خطر سیلاب به‌ویژه بارندگی‌های موسمی.	T15
۳۰۱۳		۲۰۴۶		۲۰۹۲		۳۰۰۹		۲۰۸۲		۳۰۲۱			جمع	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

جدول (۵) اولویت راهبرد مناسب با موقعیت تهجمی استان هرمزگان (SO)

اولویت	نمره نهایی راهبرد	راهبرد کلی	ردیف
اول	۳۰۲۱	بهره‌گیری از جاذبه‌های طبیعی - تاریخی به منظور جذب گردشگران داخلی و خارجی که موجب فراهم نمودن اشتغال پایدار.	SO1
دوم	۳۰۱۳	بهره‌گیری از منابع و ظرفیت‌های مختلف کشاورزی، معدنی و ساحلی به منظور توسعه متعادل و متوازن در سطح استان.	SO6
سوم	۳۰۰۹	تقویت کارکرد تجارت داخلی و خارجی و بازاریابی کالای صادراتی استان و کشور.	SO3
چهارم	۲۰۹۲	بهره‌برداری از تمام ظرفیت‌های اراضی حاصلخیز کشاورزی با تامین آب از طریق تکنولوژی آب شیرین‌کن‌ها.	SO4
پنجم	۲۰۸۲	بکارگیری و افزایش بهره‌برداری از منابع معدنی و فرآوری محصولات معدنی.	SO2
ششم	۲۰۴۶	توجه به قابلیت استان و محور ساحلی به منظور تامین و بهره‌برداری از انرژی پاک (خورشید، باد، امواج و ...).	SO5

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

بحث و نتیجه‌گیری

استان هرمزگان در مجموع با چهار مشکل اساسی برای رسیدن به توسعه متوازن فضایی روبرو است:

۱- تمرکز شدید جمعیت، خدمات و سرمایه‌گذاری‌ها در شهر بندرعباس که موجب ناهمگونی فضایی و عقب افتادگی سایر مناطق، به خصوص روستاها شده؛

۲- وجود خلاء سکونتگاهی در نظام سلسله مراتب سکونتگاهی و عدم توجه به نقش شهر میانی در تعدیل نظام سکونتگاهی و ایجاد ارتباط با مراکز کوچک سکونتگاهی؛

۳- ویژگی خاص محیطی استان به دلیل قرارگیری در مناطق کویر و گرم خشک که در نتیجه این عوامل، بخشی از مساحت استان غیر قابل استفاده به منظور سکونت است مانند اراضی سنگلاخی (۱۸ درصد مساحت استان)، اراضی بدون پوشش، اراضی شور و نمکزار و اراضی ماسه‌ای اشاره نمود؛

۴- ضعف خدمات‌رسانی به روستاها و عدم وجود ارتباط منطقی روستاها با سطوح بالاتر خود که در نتیجه بر روی کاهش جمعیت این نقاط و روند مهاجرت تاثیرگذار است.

برای اصلاح ساختار فضایی و دستیابی به ساختار متعادل‌تر توزیع جمعیت با توجه به تئوری‌های مطرح در این تحقیق، راه‌حل مناسب، تقویت شهرهای میانی است. در واقع با تقویت شهرهای میانی، تبدیل الگوی مهاجرت از روستا به نخست‌شهر به الگوی مهاجرت متوازن‌تر جمعیت کمک می‌کند. تقویت شهرهای میانی با ایجاد تحرک در بخش صنعت موجب ارتقاء کمی و کیفی سطح خدمات شهری و رفاهی و افزایش جاذبه برای مهاجرین شده و موجب انگیزش اقتصاد سکونتگاه‌های پیرامون می‌شود. از این گذشته تمرکز در ساختار فضایی خدمات، فعالیت، سکونت و ... به ایجاد مناطق حاشیه‌ای بزرگ منجر می‌شود و توزیع پراکنده آن‌ها سبب کوچکی نسبی حاشیه خواهد شد. پس از بررسی ساختار منطقه مورد مطالعه از نظر جمعیت و فعالیت، برای پیشنهاد ساختار فضایی مناسب جهت جذب و استقرار پایدار جمعیت ساختار فضایی استان هرزگان دارای حاشیه وسیع و توزیع غیر سلسله‌مراتبی و ابتدایی شهرها مبتنی بر شهر نخست است. همچنین خروجی مدل SWOT به منظور چگونگی دستیابی به ساختار فضایی متعادل، لزوم بکارگیری راهبرد آمایشی مناسب در جهت پیشنهاد ساختار فضایی مطلوب مورد تاکید است. راهبرد مناسب برای بهبود ساختار فضایی استان هرزگان، استراتژی تثبیت پراکنده است. بر اساس رویکرد آمایشی هیلهورست با توجه به وضع موجود ساختار فضایی استان به منظور توسعه متعادل، راهبرد تسبیط پراکنده که سرمایه‌گذاری‌ها در

شهرهای سطح ۲ استان (شهر میناب)، شهرهای سطح ۳ و شهرهایی که در مسیر راه ارتباطی اصلی قرار دارند صورت می‌گیرد.

پیشنهادات

- ضرورت ساماندهی وضع کنونی و تمرکززدایی در منطقه شهری بندرعباس.
- ضرورت تعادل بخشی به فرآیند توسعه آتی در سرتاسر استان هرمزگان.
- توجه به نظام مدیریت یکپارچه توسعه فضایی در منطقه.
- اصلاح شبکه فضایی سلسله مراتب سکونتگاهی و تقویت ارتباطات بین سکونتگاه‌های شهری و روستایی.
- تقویت راه ارتباطی و خدمات زیربنایی در محور غرب و شرق استان.
- منطقه بندی سرزمین در جهت بهره‌وری متناسب با توان و ظرفیت‌های اکولوژیک.
- هماهنگی و پیوندهای محلی، استانی و ملی در امر برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌های توسعه.
- اقدام به مطالعه و تهیه برنامه آمایش سرزمین در سطح ملی.

منابع:

تقوایی، مسعود، شفقی، سیروس، قادری، محمدرضا، (۱۳۹۵)، بررسی عوامل موثر در تعادل بخشی به عرصه فضایی استان گیلان، فصلنامه آمایش سرزمین، دوره هشتم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۵، صص ۱۰۵-۸۳.

- حسینی کهنوج، سید رضا، حسینی شه پریان، نبی الله، نعمتی، مرتضی، (۱۳۹۴)، تحلیلی بر ساختار فضایی شاخص‌های توسعه با تاکید بر نابرابری منطقه ای (نمونه موردی: استان خوزستان)، فصلنامه نگرش های نو در جغرافیای انسانی، سال هفتم، شماره سئم، تابستان ۱۳۹۴، صص ۱۸۶-۱۶۵.
- زالی، نادر، احمدی، حسن، (۱۳۹۳)، سازماندهی فضایی استان آذربایجان شرقی با رویکرد برنامه ریزی منطقه ای در افق چشم انداز، فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، سال چهارم، شماره ۱۴، تابستان ۱۳۹۳، صص ۷۴-۵۹.
- سالنامه آماری استان هرمزگان، مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱.
- سرشماری عمومی نفوس و مسکن، مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵.
- سرگزی، زینب، محمدی، جمال، شهبازی، امیر حمزه، (۱۳۹۲)، تبیین راهبردهای آمایشی در مناطق کشاورزی قدیمی بر اساس رویکرد سیستمی هیلهورست (منطقه موردی: منطقه گیلان)، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۳۳، زمستان ۱۳۹۲، صص ۸۴-۷۱.
- سید فاطمی، سید مجید، حسین زاده دلیر، حسین، (۱۳۸۹)، بررسی و تحلیل نقش شهر جدید سهند در انتظام فضایی منطقه بزرگ شهری تبریز، مجله مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، سال دوم، شماره ششم، پاییز ۱۳۸۹، صص ۱۸-۱.
- عزیزپور، فرهاد، شمسی، رقیه، (۱۳۹۳)، نقش عوامل محیطی در سازمان فضایی سکونتگاه های روستایی (مطالعه موردی: دهستان لواسان کوچک)، دوره ۲۳، شماره ۸۹، صص ۱۱۲-۱۰۶.
- فاضل، سوگل، بیک محمدی، حسن، (۱۳۹۱)، تحلیلی بر ساختار فضایی جمعیت در نظام شهری استان اصفهان طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۳۵، فصلنامه آمایش محیط، شماره ۱۹، صص ۱۶۳-۱۴۳.
- فروودی، رحمت‌اله، زنگنه شهرکی، سعید، ساعد موچشی، رامین، (۱۳۸۸) چگونگی توزیع فضایی جمعیت در نظام شهری ایران طی سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵، جله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۶۸، صص ۶۸-۵۵.
- فنی، زهره، (۱۳۸۲)، شهرهای کوچک رویکردی در توسعه منطقه ای، تهران، انتشارات سازمان شهرداری های کشور.
- کلانتری، محسن، یزدان پناه، کیومرث، نوری، سمیه، (۱۳۹۴)، تحلیل ساختار فضایی جمعیت سکونتگاه های شهری و روستایی (مطالعه موردی: استان زنجان)، پژوهش های جغرافیای برنامه ریزی شهری، دوره ۳، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۴، صص ۱۹۰-۱۶۵.
- مرصوسی، نفیسه، حکمت نیا، حسن پورمحمدی، محمدرضا، نظم فر، حسین، (۱۳۸۹)، تحلیل استراتژی‌های توسعه منطقه ای در آذربایجان شرقی، پژوهش های بوم شناسی شهری، سال اول، شماره دوم، صص ۵۰-۴۲.
- هیلهورست، ژوزف، (۱۳۷۰)، برنامه ریزی منطقه ای برداشت سیستمی، مترجمان: سید غلامرضا شیرازیان- مرضیه صدیقی- سید ابوالقاسم حسینیون، چاپ اول، ناشر سازمان برنامه و بودجه.

Georgios, T. & Nikolaos, R. (2017), Maritime spatial planning and spatial planning: Synergy issues and incompatibilities. Evidence from Crete island, Greece, *Ocean & Coastal Management* 139 (2017) 33e41.

Goncalves, J. & Antunes, J. Ferreira, (2015), The planning of strategy: A contribution to the improvement of spatial planning, *Land Use Policy* 45 (2015) 86-94.

Goncalves, J. & Ferreira, J. F. (2015), The planning of strategy: A contribution to the improvement of spatial planning, *Land Use Policy* 45 (2015) 86-94.

- Hedegaard, C. (2007), spatial planning in Denmark, The publication can also be downloaded at the web site of the Agency for Spatial and Environmental Planning (www.blst.dk).
- Natarajan, J. (2017), Socio-spatial learning: A case study of community knowledge in participatory spatial planning, *Progress in Planning* 111 (2017) 1–23.
- NICHERSU, I. & IACOBOAEA, C. (2011), SYSTEMATIC SPATIAL PLANNING, Theoretical and Empirical Researches in Urban Management Volume 6 Issue 2/ May 2011.
- Peckiene, A. & Ustinovicus, L. (2017), Possibilities for Building Spatial Planning Using BIM Methodology, *Procedia Engineering* 172 (2017) 851–858.
- Spatial Planning in Denmark, (2007), by the Ministry of the Environment, Denmark.